

Cel dintai praznic imparatesc cu data fixa, in ordinea fireasca (cronologica) a vietii Mantuitorului, este Nasterea, numita in popor si Craciunul, la 25 decembrie, este sarbatoarea anuala a nasterii cu trup a Domnului nostru Iisus Hristos (vezi Luca II, .1-21). Pare a fi cea dintai sarbatoare specific crestina, dintre cele ale Mantuitorului, desi nu este tot atat de veche ca Pastile sau Rusaliile, a caror origine sta in legatura cu sarbatorile iudaice corespunzatoare.

a) In mentalitatea crestina primitiva, mostenita de la lumea veche, accentul se punea pe ziua mortii si a invierii divinitatilor adorate, iar nu pe ziua nasterii lor. De aceea, cultul Mantuitorului in Biserica primara era concentrat mai tot in jurul mortii si al invierii Sale. Calendarele crestine pastreaza de asemenea in amintirea posteritatii, nu datele nasterii mucenicilor si ale Sfintilor, ci datele mortii lor. De aceea, Nasterea Domnului este considerata in general ca o sarbatoare de origine mai noua decat Pastile. Vechimea ei se poate urmari retrospectiv in documente pana pe la sfarsitul secolului III, cand - dupa o traditie consemnata de istoricul bizantin Nichifor Calist - pe timpul prigoanei lui Diocletian si Maximian, o mare multime de crestini au pierit arsi de vii intr-o biserica din Nicomidia, in care ei se adunaseră sa praznuiasca ziua Nasterii Domnului.

b) Desi sarbatorita in toata lumea crestina, totusi, la inceput era deosebire intre crestinii din Apus si cei din Rasarit, in ceea ce priveste data acestei sarbatori. Astfel, in Apus, cel putin de prin sec. III, Nasterea Domnului se serba, ca si azi, la 25 decembrie, potrivit unei vechi traditii, dupa care recensamantul lui Cezar August, in timpul caruia Sf. evangelist Luca ne spune ca s-a intamplat Nasterea Domnului (Luca II, 1), a avut loc la 25 decembrie 754 ab Urbe condita (de la fundarea Romei). Dupa Sf. Ioan Gura de Aur, traditia aceasta este foarte veche la Roma si acolo, spune el, Nasterea Domnului s-ar fi serbat de la inceput la 25 decembrie. Cam acelasi lucru afirma, putin mai tarziu, si Fericitul Ieronim, intr-o cuvantare tinuta de el la Ierusalim, in ziua de 25 decembrie; convingerea ca in aceasta zi S-a nascut Hristos, spune el, este veche si universala.

De asemenea, dupa Fericitul Augustin, consensul Bisericii fixeaza ziua nasterii Domnului in ziua a opta a calendelor lui ianuarie (25 decembrie). Dar ceea ce este sigur este ca in Rasarit, pana prin a doua jumatate a secolului IV, Nasterea Domnului era serbata in aceeasi zi cu Botezul Domnului, adica la 6 ianuarie; aceasta dubla sarbatoare era numita in general sarbatoarea Aratarii Domnului. Practica răsăriteana se întemeia pe traditia ca Mantuitorul S-ar fi botezat in aceeasi zi in care S-a nascut, dupa cuvantul Evangheliei, care spune ca, atunci cand a venit la Iordan sa Se boteze, Mantuitorul avea ca la 30 ani (Luca III, 23).

De fapt insa, atat in Orient cat si in Occident Nasterea Domnului a fost serbata de la inceput la aceeasi data, in legatura cu aceea a solstitiului de iarna, numai ca orientalii au fixat-o, dupa vechiul calcul egiptean, la 6 ianuarie, pe cand Apusul, in frunte cu Roma, a recalculat-o, fixand-o in functie de data exacta la care cadea atunci solstitiul, adica la 25 decembrie.

Se considera ca sarbatoarea Nasterii s-a despartit pentru prima data de cea a Botezului, serbandu-se la 25 decembrie, in Biserica din Antiohia, in jurul anului 375, apoi la Constantinopol in anul 379, cand Sf. Grigorie de Nazianz a tinut cu acel prilej celebra predica festiva, care va servi mai tarziu ca izvor de inspiratie imnografului Cosma de Maiuma la compunerea canonului Nasterii ("Hristos Se naste, slaviti-L! Hristos din ceruri, intampinati-L !...").

Peste cativa ani, se introducea data de 25 decembrie, pentru praznuirea Craciunului, si la Antiohia, dupa cum dovedeste Omilia la Nasterea Domnului, tinuta la Antiohia de Sf. Ioan Gura de Aur in 386, si amintita mai inainte. In Constitutiile Apostolice (V, 13), redactate spre sfarsitul, secolului IV, Nasterea Domnului e numarata ca cea dintai dintre sarbatori, recomandandu-se serbarea ei la 25 decembrie, iar in alt loc (cart. VIH, cap. 33) e amintita ca o sarbatoare deosebita de cea. a Epifaniei. Cu timpul, si anume prin prima jumătate a secolului V, ziua de 25 decembrie ca data a sarbatorii Nasterii a fost introdusa si in Biserica Alexandriei, apoi in cea a Ierusalimului, generalizandu-se astfel in crestinatatea rasariteana. Numai armenii serbeaza inca pana astazi Nasterea Domnului tot la 6 ianuarie (odata cu Botezul Domnului), ca in vechime.

c) La fixarea zilei de 25 decembrie ca data a sarbatorii Nasterii Domnului, s-a avut in vedere probabil si faptul ca mai toate popoarele din antichitate aveau unele sarbatori solare care cadeau in jurul solstitiului de iarna (22 decembrie), sarbatori care erau impreunate cu orgii si petreceri desantate si pe coare Craciunul crestin trebuia sa le inlocuiasca. Biserica a vrut sa contrapuna o sarbatoare crestina mai ales cultului lui Mitra, zeul soarelui, cult de origine orientala, care prin sec. III facea o serioasa concurenta crestinismului, indeosebi in randurile armatei romane, si a carui sarbatoare centrala cadea in jurul solstitiului de iarna (22-23 decembrie), ea fiind privita ca zi de nastere a zeului Soare, invingator in lupta contra frigului si a intunericii, si Ziua de nastere a Soarelui nebiruit, pentru ca de aici inainte zilele incep sa creasca, iar noptile sa scada. Opinia generala a liturgistilor si istoricilor apuseni este ca ziua de nastere a zeului Mitra (sarbatoare introdusa la Roma de imparatul Aurelian la 274) ar fi fost astfel inlocuita cu ziua de nastere a Mantuitorului care fusese numit de prooroci "Soarele Dreptatii" (Maleahi IV, 2) si "Rasaritul cel de sus" (comp. Zaharia VI, 12 ; Luca I, 78, 79 si Troparul Nasterii Domnului) si pe Care batranul Simeon il numise "Lumina spre descoperirea neamurilor" (Luca II. 32), iar apoi El insusi Se numise pe Sine "Lumina lumii" (Ioan IX, 5). Este insa posibil ca adevaratul raport cronologic dintre aceste doua sarbatori sa fie invers, adica va fi existat mai intai sarbatoarea crestina a Nasterii lui Iisus la 25 decembrie, iar introducerea de catre Aurelian a sarbatorii pagane a lui Mitra la 274 sa fi constituit o incercare neizbutita de a inlocui sarbatoarea crestina, mai veche.

Tot in legatura cu fenomenele naturii erau si sarbatorile de iarna ale romanilor, ca Saturnaliile (sarbatoarea lui Saturn) si Juvenaliile (sarbatoarea tinerilor sau a copiilor), care cadeau cam in acelasi timp. De aceste sarbatori ale stramosilor nostri romani erau legate o multime de datini si

obiceiuri vechi, pe care poporul nostru le pastreaza pana azi, dar le-a pus in legatura cu Nasterea Domnului si le-a imprumutat sens si caracter crestin, ca de exemplu: colindele, sorcova, plugusorul s.a., la care cu timpul s-au adaugat si altele, de origine si conceptie pur crestina, ca : Vicleiemul, Irozii, Steaua s.a., care fac din sarbatoarea Craciunului una dintre cele mai scumpe si mai populare sarbatori ale Ortodoxiei romanesti.

Nu mai putin se poate sa fi contribuit la fixarea zilei de 25 decembrie ca data a Nasterii Domnului si o consideratie simbolica, in legatura cu cursul anului solar. Deoarece Sf. Ioan Botezatorul a spus: "Aceluia (adica lui Iisus) se cade sa creasca, iar mie sa ma micsorez" (Ioan III, 30), s-a asezat sarbatoarea Nasterii lui la 24 iunie (momentul solstitiului de vara, cand zilele incep sa descreasca), iar Nasterea Mantuitorului la 25 decembrie, adica dupa solstitiul de iarna, cand zilele incep sa se mareasca.

d) Odata fixata la 25 decembrie, sarbatoarea Nasterii Domnului a atras dupa sine revizuirea si deplasarea sau fixarea datelor unui sir intreg de alte sarbatori, in general mai noi, care stau in dependenta cronologica de ea, si anume : Taierea-imprejuri a Domnului, intampinarea Domnului, Bunavestire si Nasterea Sf. Ioan Botezatorul (vezi mai departe). Totodata, in legatura cu marele praznic, au luat nastere in calendarul răsăritean pomenirile unor sfinti mai importanti din Vechiul si din Noul Testament, grupate inainte si dupa data Nasterii Domnului (ca de ex: cele 2 duminici dinaintea Nasterii si cea de dupa Nastere), a caror vechime e atestata inca din sec. IV. Sarbatoarea Nasterii a devenit astfel al doilea punct cardinal al anului bisericesc, dupa Sfintele Pasti. Dupa cum data Pastilor guverneaza intreg ciclul sarbatorilor cu data variabila (vezi mai departe la aceasta sarbatoare), tot asa Craciunul reglementeaza un ciclu important de sarbatori cu date fixe, presarate in tot cursul anului bisericesc.

e) In ceea ce priveste modul sarbatoririi, ziua Nasterii Domnului, fiind privita ca una dintre cele mai mari sarbatori crestine, era praznuita cu mare solemnitate. In ziua precedenta se ajuna (obicei existent inca din sec. IV), se facea slujba in cadrul careia se botezau catehumenii, ca si la Pasti si la Rusalii, si se citeau Ceasurile mari sau imparatesti, numite asa pentru ca la Bizant luau parte la ele si imparatii, iar la noi domnitorii cu toata curtea lor. Tot in ajun, slujitorii Bisericii (preotii si cantaretii) umblau, ca si azi, cu icoana Nasterii pe la casele credinciosilor, pentru a le vesti maritul praznic de a doua zi. Cu timpul, s-a instituit si postul Craciunului, ca mijloc de pregatire sufleteasca pentru intampinarea sarbatorii. Ziua sarbatorii insasi era zi de repaus; pana si sclavii erau scutiti in aceasta zi de corvezile obisnuite. Era oprite, prin legi civile, spectacolele si jocurile de teatru si cele din palestre si circuri. Era interzisa, de asemenea, plecarea genunchilor, atat in ziua Nasterii cat si in tot timpul pana in ajunul Bobotezei, regula pe care, in virtutea traditiei, o pastreaza pana astazi cartile noastre de slujba.

Pr. Prof. Ene Braniste

sursa:

www.infomm.ro